

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Ovaj rad dostupan je za upotrebu pod međunarodnom licencom Creative Commons Attribution 4.0.

<https://doi.org/10.31820/f.31.2.2>

Maja Verdonik, Melita Mlikota

PRIPOVJEDNE SLIKOVNICE PIKE VONČINE

dr. sc. Maja Verdonik, Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet, mverdonik@ufri.uniri.hr, Rijeka
Melita Mlikota, Dječji vrtić „Radost”, melita.mlikota@uniri.hr, Crikvenica

izvorni znanstveni članak

UDK 821.163.42.09-93Vončina, P

rukopis primljen: 8. veljače 2019; prihvaćen za tisak: 2. listopada 2019.

U radu se predstavljaju odabrane pripovjedne slikovnice hrvatske ilustratorice Pike Vončine koja se u njima pojavljuje kao autorica teksta i ilustracija. Slikovnice žanrovski pripadaju dječjeknjiževnoj animalistici, a u interpretaciji se polazi od rezultata suvremenih znanstvenih istraživanja o pripovjednoj slikovnici kao umjetničkom djelu u okviru dječje književnosti, u kojem se prožimanjem verbalnog i vizualnog diskursa pripovijeda ista priča. Pri tom se koristi pristup interpretaciji slikovnice autorice Smiljane Narančić Kovač te drugih autora. Slikovnice se analiziraju s obzirom na pripovjedne razine i uloge pripovjedača obama diskursima u njima. Rezultati analize pokazuju da su u slikovnicama Pike Vončine često prisutne intradijegetičke razine pripovijedanja na kojima heterodijegetički ili homodijegetički pripovjedači pripovijedaju umetnute hipodijegetičke priče. Pojedine slikovnice time sadrže višenišćane pripovjedne sljedove koji se u nekim primjerima protežu na više slikovnica. Uz prisutno prožimanje verbalnog i vizualnog diskursa, u pojedinim slikovnicama uočljiva su i neka od postmodernističkih obilježja dječje književnosti kako ih tumači Stjepan Hranjec, kao što su: jezične igre, zaigranost u formi, ironizacija i pripovijedanje izvan i pored autora. U cjelini gledano, s obzirom na ponekad omalovažavajući odnos prema slikovnici općenito, može se zaključiti da autorski opus pripovjednih slikovnica Pike Vončine predstavlja važan doprinos umjetničkoj produkciji suvremene hrvatske slikovnice u okviru hrvatske dječje književnosti.

Ključne riječi: *Pika Vončina; slikovnica; dječja književnost; postmodernizam; pripovijed (narativ); dječjeknjiževna animalistika*

1. Uvod

Uvažena hrvatska ilustratorica Pika Vončina¹ objavila je u razdoblju od 2009. do 2018. godine osam pripovjednih slikovnica za koje je napisala tekstove priča te ih je i oslikala. Riječ je o slikovnicama: „Emilija u Zemlji kotača” (2009), „Emilijina vrlo neobična pustolovina” (2012), „4 priče iz Zečje zemlje” (2014), „Putovanje tete Hilde” (2015), „Četiri godišnja doba” (2016), „Mačke” (2016), „Krokodili i ptica Sveznalica” (2017) i „Hildin povratak u kokošinjac” (2018). Odabrane pripovjedne slikovnice Pike Vončine žanrovski se mogu okarakterizirati kao priče o životinjama, a u radu se predstavljaju polazeći od suvremenih znanstvenih interpretacija slikovnice kao umjetničkog djela unutar dječje književnosti, u kojem riječi i slike čine umjetničku cjelinu. Naglasak je na razinama pripovijedanja i ulogama pripovjedača u njihovim verbalnim i vizualnim diskursima (Narančić Kovač 2015) te na pojedinim postmodernističkim obilježjima prisutnima u suvremenoj hrvatskoj dječjoj književnosti, koja se u ovim slikovnicama mogu prepoznati (Hranjec 2009). Cilj rada je prikazom karakteristika pripovjednih slikovnica Pike Vončine doprinijeti afirmaciji suvremene hrvatske slikovnice u kontekstu hrvatske dječje književnosti.

2. Žanrovsko određenje slikovnica Pike Vončine: priče o životinjama

Slikovnice Pike Vončine pripadaju korpusu dječjeknjiževne animalistike, preciznije skupini priča o životinjama u kojima je prisutno „antropomorfno prikazivanje životinja gdje antropomorfnosti nije svrha da podcrtava zbiljske osobine životinja, nego ima druge ciljeve” (Crnković 1980: 174). Antropomorfizirane životinje u slikovnicama Pike Vončine nose odijela, obitavaju u prostorima opremljenim namještajem nalik onom u ljudskim obitavalištima, ponašaju se poput ljudi, razgovaraju, razmišljaju i osjećaju kao ljudi. Prikazane su uže i šire obitelji s brojnim članovima. Protagonisti

¹ Pika Vončina (Zagreb, 1961.) ilustrirala je brojna izdanja knjiga za djecu te je autorica vizualnih identiteta više kazališnih produkcija. Dobitnica je Nagrade „Grigor Vitez” 1999. godine za ilustracije u knjizi „Čudnovate zgode šegrta Hlapića” Ivane Brlić-Mažuranić, za koju je uvrštena i u Časnu listu IBBY-a za 2000. godinu (Javor 2000: 51–52). Nagradom stručnog žirija „Ovca u kutiji” 2010. godine Pika Vončina nagrađena je za tekst i ilustracije slikovnice „Emilija u Zemlji kotača” (Hrvatski centar za dječju knjigu 2019). Kao ilustratorica Pika Vončina uspješno surađuje s mnogim književnicima, posebice sa Sanjom Lovrenčić, te je redovita suradnica dječjih časopisa kao što su *Prvi izbor* i *Radost*.

priča često su mladunčad koja se ponaša poput ljudske djece: imaju igračke, vole kad im roditelji čitaju priče, prepiru se s roditeljima i sl. Iznimku u kontekstu antropomorfnosti likova djelomično predstavlja gusjenica/leptir u slikovnici „Četiri godišnja doba” (2016), koja/i izgleda i živi u prirodnom ambijentu kao gusjenica, ali već kao leptir ima antropomorfizirani izraz lica (oči i osmijeh). Riječ je o slikovnicama u kojima djeca i odrasli čitatelji, koji ih čitaju ili pripovijedaju djeci, mogu prepoznati situacije iz svakodnevnog života u obitelji i poistovjetiti se s njima. Time ove slikovnice potvrđuju zaključak Marijane Hameršak i Dubravke Zime prema kojem su „životinje u dječjoj književnosti tekstualni, verbalni i vizualni konstrukti, a ne tek preslike autonomnog i od čovjeka neovisnog životinjskog svijeta” (Hameršak i Zima 2015: 312).

3. Suvremeni znanstvenoteorijski pristupi slikovnici

Suvremena znanstvena istraživanja u području dječje književnosti pristupaju slikovnici kao umjetničkom djelu koje je spoj ravnopravnih sastavnica: slike i riječi (usp. Crnković, Težak 2002; Nikolajeva, Scott 2006; Haramija, Batič 2013; Hameršak, Zima 2015; Narančić Kovač 2015; Majhut, Batinić 2017). Primjerice, kao bitan, središnji moment slikovničkog oblika umjetničkog izraza autorice Marijana Hameršak i Dubravka Zima ističu definiciju slikovnice koju predlaže Barbara Bader: „Slikovnica je i tekst, ilustracije i cjelokupni dizajn, ona je proizvodni i komercijalni predmet, socijalni, kulturalni i povijesni dokument, i naposljetku, djetetovo, iskustvo. Kao umjetnički oblik ona podrazumijeva međuovisnost slika i riječi, na istovremenoj pozornici dvostranice, kao i dramu okretanja stranica” (Hameršak, Zima 2015: 164). Smiljana Narančić Kovač u studiji *Jedna priča, dva pripovjedača – Slikovnica kao pripovijed* (2015) bavi se pripovjednom slikovnicom kao pripovjednim ili narativnim tekstom, tj. narativom opredjeljujući se u imenovanju narativa za hrvatsku riječ istog značenja – pripovijed (2015: 9). Autorica uspostavlja model slikovnice kao pripovijedi „u kojoj se priča posreduje dvama zasebnim medijski različitim priopćajnim kanalima, dakle dvama diskursima” (2015: 101) te je riječ o „jednoj priči sve dok je priča koherentna, odnosno sve dok su na razini građe priče barem neke od sastavnica priče postojane (konstantne), pa su utoliko zajedničke obama diskursima” (2015: 105). Pritom „pripovjedač u pripovjednoj strukturi pripada razini oblika diskursa tj. pripovjednoj potki, te je i kao sudionik pripovjedne komunikacije konstanta utoliko što ima

nezaobilaznu ulogu u pripovijedi: pripovijeda priču i pritom vrši izbor i organizira pripovjedne informacije. Zato svaki diskurs ima zasebnog pripovjedača” (Narančić Kovač 2015: 136).

Stjepan Hranjec u tekstu *Postmodernizam u hrvatskoj dječjoj književnosti* (2009) piše o određenim stilskim odrednicama na osnovi kojih je moguće argumentirano govoriti o postmodernizmu u dječjoj književnosti, kao što su: verbalna (jezična) igra, zaigranost, ironizacija, žanrovska neodređenost (međužanrovske geminacije), parodija „klasične” književnosti, šire: „svete baštine”, hiperboličnost, citatnost (intertekstualnost), trivijalizacija, pripovijedanje izvan i pored autora, sinkronijske veze s masovnom kulturom te razaranje jezika nekknjiževnim tvorbama (2009: 169–178).

Analizom pripovjednih slikovnica Pike Vončine s obzirom na razine pripovijedanja i uloge pripovjedača u verbalnim i vizualnim diskursima cilj je rada pokušati odgovoriti na pitanja: jesu li priče ovih slikovnica koherentne odnosno pripovijedaju li jednu priču u obama diskursima te jesu li pojedine odrednice postmodernizma u dječjoj književnosti u ovim slikovnicama upravo rezultat uloge pripovjedača u zajedničkom posredovanju priča verbalnim i vizualnim diskursom. U konačnici, cilj je rada i pružiti uvid u osebnosti umjetničkog stila pripovjednih slikovnica Pike Vončine.

4. Slikovnice – pripovijedi s antimetalepsom

4.1. „Emilija u Zemlji kotača” (2009)

Ekstradijegetički heterodijegetički² pripovjedač verbalnog diskursa slikovnice „Emilija u Zemlji kotača” (2009) pripovijeda priču o ovčici Emiliji i njezinom životu u obitelji. Zaplet sadrži Emilijinu pustolovinu: nakon što je odbila otići s obitelji, otišla je u šetnju sama i zatim u Zemlju kotača u potragu za novim kotačem za svoju igračku – ovčicu Mili. U tome joj pomaže ptica Sveznalica te poduhvat uspješno završava. Ime ptice Sveznalice implicira ulogu ovog lika kao ekstradijegetičkog homodijegetičkog međutim po završetku priče nalazi se antimetalepsa odnosno pripovijedanje izvan i pored autora³: ponovo se pojavljuje ptica Sveznalica koja prepričava

² Pripovjedači se u radu imenuju prema pripovjednoj razini te prema opsegu sudjelovanja u pričama (prema: Grdešić 2015: 94–100 i Narančić Kovač 2015: 223–367).

³ Pripovijedanje izvan i pored autora prema tumačenju Stjepana Hranjeca u skladu je s ulogom antimetalepse u pripovjednom tekstu, kako ju polazeći od termina G  rarda Genettea oprimjeruje Maša Grdešić u studiji *Uvod u naratologiju* (2015: 101–102).

životopis Pike Vončine te se ona – ptica Sveznalica sada može doživjeti kao „autorica” pogovora slikovnice odnosno lik s intradijegetičke razine koji pokušava doprijeti do ekstradijegetičkog pripovjedača (Grdešić 2015: 101). U vizualnom diskursu ove slikovnice prisutne su slikovne plohe, ponegdje s unutarlikovnim tekstom, te dvostranače. Na pojedinim plohama prikazano je simultanom sukcesijom gibanje lika ovčice Emilije čime je implicirana temporalnost priče (Narančić Kovač 2015: 148)⁴. Slova su izgledom velika tiskana, većinom ujednačena veličinom, osim kad je riječ o malim kotačima i slova su manja od drugih⁵. Koherentnost priče prisutna je u obama diskursima te se može zaključiti da je jedna priča – o Emilijinoj potrazi za novim kotačićem za igračku ispričana dvama diskursima: verbalnim i vizualnim odnosno jezičnim i slikovnim.

4.2. „Emilijina vrlo neobična pustolovina” (2012)

U slikovnici „Emilijina vrlo neobična pustolovina” (2012) ekstradijegetički heterodijegetički verbalni pripovjedač pripovijeda san ovčice Emilije. Ujedno, verbalni diskurs ove slikovnice postaje dio vizualnog te dolazi do prožimanja odnosno dvojnog diskursa u kojem riječi postaju slike⁶. Slova su izgledom velika tiskana, a poprimaju obilježja slikovnog diskursa tako da su rečenice na stranicama smještene u valovitim nizovima uz slikovne plohe te oponašaju primjerice Emilijino uspavljivanje. Prožimanje diskursa prisutno je i u druženju Emilije s Vjetromirom Kišem, likom – personificiranom kombinacijom vjetra i kiše. U verbalnom diskursu se saznaje da je: *Emilija je bila oslikana od glave do pete* (Vončina 2012), a u vizualnom diskursu je oslikana istim bojama vidljivim na Vjetromirovoj kosi. Kao najdinamičniji prizor prožimanja verbalnog i vizualnog diskursa u ovoj slikovnici izdvaja se tzv. riboskok: na dvostranici riječi su velikim tiskanim slovima otisnute oko slike u smjeru obrnutom od kazaljke na satu, i unutar same slike (unutarlikovni tekst), dopunjene strelicama kao smjerokazima igre riboskok koja se sastoji od, nazovimo ih, disciplina: ribopreskok, riboposkok, ribodoskok, jatoskok, ribopliv i ribotrk. Zaigranost u vizualnom diskursu prate jezične igre u imenima disciplina igre riboskok i

⁴ Ulogu simultane sukcesije kao najčešćeg i najuspješnijeg sredstva za prikazivanje pokreta u ilustraciji naglašava i Maria Nikolajeva (2003: 15, prema Haramija, Batič 2013: 68).

⁵ Riječ je o približavanju jezičnog diskursa slikovnom diskursu tako da jezični diskurs poprima obilježja slikovnog diskursa (Narančić Kovač 2015: 188, 191).

⁶ Usp. Narančić Kovač 2015: 203.

u imenima likova. Ovčica Emilija u snu upoznaje likove – personificirane prirodne pojave imena: Vjetromir Kiš, koji je bio *zaigran i vjetropirast* (te je) *odvjetrio* (Vončina 2012), Latica Korjenčić, Kapek Vodomil, kapljica Slanka, Zvezdan i s njima doživljava različite pustolovine⁷. Po završetku priče pojavljuje se ptica Sveznalica u ulozi sličnoj onoj iz prethodne slikovnice. U još jednoj antimetalepsi predstavlja se kao intradijegetički heterodijegetički pripovjedač pojašnjavajući kako je netom pripovijedanu priču saznala od Emilije te ju je ispričala Piki, a sama ju je prespavala. Zatim ptica Sveznalica prepričava životopis Pike Vončine u kojem spominje i slikovnicu „Emilija u Zemlji kotača” (2009). Ova povezanost uočljiva je u slikovnom diskursu: u peritekstu (unutarnja naslovnica, impresum) igračka – ovčica Mili naslikana je s kotačićem dobivenim u Zemlji kotača kao i u uvodu i zaključku slikovnice odnosno sloju pripovjedi koji pripada Emilijinoj javi.

4.3. „4 priče iz Zečje zemlje” (2014)

Slikovnica „4 priče iz Zečje zemlje” (2014) sastoji se od pripovijedanja doživljaja iz života zečje obitelji tijekom četiri godišnja doba koje pripovijeda verbalni ekstradijegetički heterodijegetički pripovjedač. Riječ je o pričama sa zapletima povezanim likovima, tijekom jedne od kojih otac zec svojoj djeci čita priču prije spavanja kao intradijegetički heterodijegetički pripovjedač koji pripovijeda hipodijegetičku priču o obitelji slonova u Africi. Vizualni diskurs slijedi verbalni te su prizori ove hipodijegetičke priče obrubljeni tankim crnim rubom kojim su odvojeni od okvirne priče. U antimetalepsi zečić Euzebij (jedan od likova priče) pojavljuje se kao intradijegetički homodijegetički pripovjedač – autor fiktivnog pogovora slikovnici. Nabraja priče koje je Pika doznala od njegovog djeda Jasnog, a nisu ispričane u ovoj slikovnici jer *nisu stale* (Vončina 2014) te spominje dosad objavljene Pikine slikovnice o Emiliji. U slikovnici je prisutno prožimanje verbalnog i vizualnog diskursa: članica zečje obitelji, zečica Plavetna, koja *voli slikati, ali samo plavom bojom* (Vončina 2014), u vizualnom diskursu naslikana je kako usmjerava na jednoj od stranica slikovnice svoj kist pun plave boje u pravcu rečenice ispod slike odnosno verbalnog diskursa – bojeći prvu riječ koja je otisnuta u plavoj boji za razliku od ostatka rečenice na istoj stranici, otisnutog crno. Na zidovima prostorija obitelji zečeva uočljive su njezine slike, u cijelosti u plavoj boji

⁷ O verbalnim (jezičnim) igrama i zaigranosti u formi kao postmodernističkim obilježjima hrvatske dječje književnosti usp. Hranjec 2009: 170–171.

kao njezinom prepoznatljivom umjetničkom znaku te se isti lik pojavljuje i na početku slikovnice, u peritekstu naslikan s leđa, uz plavo obojano ime autorice i naslov slikovnice, okružen tubama i kistovima plave boje. U slikovnom diskursu ove slikovnice pojavljuje se i svojevrsni književno-umjetnički kronotop⁸: početci svake od priča o doživljajima zečje obitelji tijekom četiri godišnja doba obilježeni su slikom istog prizora s vizualnim obilježjima pojedinog godišnjeg doba čime je uz likove zečje obitelji, i pored hipodijegetičkih priča, postignuta koherentnost priče u obama diskursima.

5. Slikovnice – pripovijedi s višenišćanim pripovjednim sljedovima⁹

5.1. „Putovanje tete Hilde” (2015)

Glavni zaplet priče u slikovnici „Putovanje tete Hilde” (2015) proteže se i na slikovnice „Mačke” (2016) i „Hildin povratak u kokošinjac” (2018), a intertekstualno dodiruje i slikovnicu „Emilija u Zemlji kotača” (2009). Pozicija glavne junakinje – koke Hilde pri tom nije ista u pričama svih navedenih slikovnica.

U slikovnici „Putovanje tete Hilde” (2015) ekstradijegetički heterodijegetički pripovjedač započinje pripovijedati priču o putovanju svijetom znatiželjne koke Hilde te o njezinim sustanarkama koje u kokošinjcu čekaju Hildin povratak. Ovo pripovijedanje isprepliće se s intradijegetičkom razinom pripovijedanja koja uključuje Hildinu poruku što ju je ostavila prijateljicama, a u kojoj im objašnjava svoje razloge odlaska na put i najavljuje slanje razglednica koje uskoro počinju pristizati. Slijede Hildine razglednice koje zapremaju veći dio pripovijedi te čine hipodijegetičku priču na intradijegetičkoj razini s kokom Hildom kao intradijegetičkom homodijegetičkom pripovjedačicom. Razglednice su u obama diskursima

⁸ Dragica Haramija i Janja Batič upućuju na Bahtinovo povezivanje kategorija prostora i vremena koje se, prema riječima ovih autorica, čini idealnom kategorijom za slikovnicu: „U književnoumjetničkom kronotopu prostorni i vremenski znakovi sjedinjuju se u značajnu i konkretnu cjelinu” koja se u slikovnicama kao kronotop pojavljuje i u ilustracijama (Bahtin, Haramija, Batič 2013: 50).

⁹ Termin se koristi prema autorici Smiljani Narančić Kovač koja primjenjuje termin niska za „cjelovite, dovršene ili otvorene pripovjedne sljedove tj. zaplete, ali i pojavu nanizanih događaja koji ne moraju nužno imati pripovjednu cjelovitost, nego su fragmentarni” te ih naziva višenišćanim pripovjednim sljedovima (Narančić Kovač 2015: 100).

odvojene od okvirne priče: u verbalnom diskursu opisuju Hildine doživljaje s puta, pripovijedane u prvom licu, a u vizualnom se radi o plohama oštrijih rubova, ispunjenim bojama. U jednoj od razglednica opisan je Hildin susret s ovčicom Emilijom u Zemlji kotača, koji u vizualnom diskursu prati ilustracija identična onoj iz slikovnice „Emilija u Zemlji kotača” (2009). Poveznica s istom slikovnicom prepoznaje se i u detalju druge razglednice na kojoj Mjesec ima kotače oslikane poput onih iz Zemlje kotača. Riječ je o vizualnoj intertekstualnosti (Nikolajeva, Scott 2006: 228) za koju nije neophodna upućenost čitatelja u načine posredovanja priče u slikovnici „Emilija u Zemlji kotača” budući da se Hilda kao intradijegetička homodijegetička pripovjedačica u verbalnom diskursu slikovnice „Putovanje tete Hilde” ne dotiče zapleta slikovnice „Emilija u Zemlji kotača”. Priča završava otvorenim krajem – nedovršenim pripovjednim slijedom heterodijegetičkog pripovjedača na ekstradijegetičkoj razini: Hilda se još nije vratila kući, a njezine prijateljice razmišljaju o tome što joj se moglo dogoditi tješeći se da je Hilda postala gusarica na gusarskom brodu. Verbalni diskurs podupire vizualni slikom Hilde u košari na brodskom jarbolu najavljujući tako Hildino pojavljivanje u sljedećoj slikovnici Pike Vončine, s naslovom „Mačke” (2016).

5.2. „Mačke” (2016)

Prožimanje verbalnog i u vizualnog diskursa u slikovnici „Mačke” (2016) započinje već na prednjoj strani korica, koja u ilustraciji sadrži unutarlikovni tekst što smjerom prati naslikane likove čineći s njima cjelinu. Pripovijedanje se na sličan način nastavlja u uvodnom peritekstu riječima: *...negdje daleko...ali baš sada...* (Vončina 2016) koje prate likovi mačka u čizmama i mačke koja u šapama drži knjigu s naslovom „Bajke o mačkama”. Pri tom slova č u prezimenu autorice (Vončina) i naslovu slikovnice „Mačke” imaju dijakritičke znakove naslikane poput mačjih ušiju¹⁰. Rečenica iz periteksta nastavlja se u prvoj rečenici priče koju započinje ekstradijegetički heterodijegetički pripovjedač: *...u svoj mali grad vratio se Melkior* (Vončina 2016), putnik i sakupljač priča¹¹ koje će ispričati drugim mačkama u vrtu malog grada. Melkior tako postaje intradijegetički

¹⁰ Prema Stjepanu Hranjecu riječ je o ironizaciji i parodiji „klasične” književnosti, šire: svete baštine, te zaigranosti u formi u vizualnom diskursu (2009: 171, 174).

¹¹ Likovi u pričama Pike Vončine često su putnici, a neki od njih, kao primjerice u slikovnici „Mačke” (2016), ujedno su i pripovjedači priča. Tema putovanja i pripovijedanje

heterodijegetički pripovjedač koji pripovijeda hipodijegetičku priču koju mu je ispričao Đivo, mačak koji plovi na brodu gusarskog kralja. Đivi je priču ispričala teta Hilda pa je on tako još jedan hipodijegetički pripovjedač još jedne intradijegetičke razine, koji pripovijeda Hildinu hipohipodijegetičku priču o mačcima Mortimeru i Mrakcu. U vizualnom diskursu ovog dijela slikovnice pripovijeda se što se dogodilo s tetom Hildom u odnosu na priču slikovnice „Putovanje tete Hilde” (2015). Hilda je vidljiva na maloj uokvirenoj slici s natpisom: „teta Hilda” na gusarskom brodu (vizualna intertekstualnost), uz slike oluje i otoka s palmama koje će se ponoviti u obama diskursima slikovnice „Hildin povratak u kokošinjac” (2018) kad će se saznati da se radilo o Hildinom privremenom prebivalištu.

Mačak Gustav Jaki sljedeći je intradijegetički heterodijegetički pripovjedač (nakon Melkiora) koji pripovijeda priču na hipodijegetičkoj razini o Družini akrobata koja se okuplja svake godine na rođendan jednog od članova i prisjeća se zgoda s putovanja i nastupa. Pripovijedanje postepeno prerasta u prožimanje diskursa na nekoliko dvostranica na kojima su riječi otisnute velikim tiskanim slovima, raspoređene u svim smjerovima oko slika akrobatskih bravura mačaka te s njima čine cjelinu. Mačak Bartolomeo još je jedan intradijegetički heterodijegetički pripovjedač koji pripovijeda priču na hipodijegetičkoj razini. On je vrtlar vrta u kojem se pripovijedaju priče, a ispričat će priču o bratu i sestri Zigfridu i Zeldi, i njihovoj prijateljici Agati. Za ovu priču karakterističan je unutarlikovni tekst kojim Pika Vončina postiže dinamičnost radnji mjerenja, krojenja i šivanja. Posljednja intradijegetička heterodijegetička pripovjedačica – mačka Hortenzija pripovijeda priču o dvojici mačaka – prijatelja koji odlično kuhaju. Njihovo umijeće posredovano je čitatelju prožimanjem verbalnog i vizualnog diskursa u vidu tzv. slikopriča tako da su pojedine riječi u rečenicama zamijenjene odgovarajućim slikovnim inačicama. Slikovnica završava ekstradijegetičkom razinom pripovijedanja na kojoj heterodijegetički pripovjedač humoristički zaključuje kako su mačke pojele sve palačinke: *A na tanjurima nije ostala niti mrvica* (Vončina 2016). Koherentnost priče u obama diskursima postignuta je okvirnom pričom o dolasku mačka Melkiora – putnika i pripovjedača priča, u vrt malog grada te njegovim pozivom na prekid pričanja priča da bi se pojele palačinke pri čemu je ovaj lik u vizualnom diskursu oslikan gotovo identično.

povezani su budući da: „Biti u nepoznatom kraju ili dalekoj zemlji i potom ispričati svoje doživljaje znatiželjima, predstavlja ishodište pripovjedne komunikacije” (Duda 1998: 43).

5.3. „Hildin povratak u kokošinjac” (2018)

Slikovnica „Hildin povratak u kokošinjac” (2018) započinje pripovijedanjem u peritekstu, u vizualnom diskursu, intertekstualnim prikazom Hildine karte svijeta prenesene iz slikovnice „Putovanje tete Hilde” (2015), te u verbalnom diskursu analepsom kojom ekstradijegetički heterodijegetički pripovjedač pripovijeda priču iste slikovnice. Potom isti pripovjedač pripovijeda priču, vremenski paralelnu s prvom slikovnicom, o životu Hildinih prijateljica kokoši u kokošinju tijekom Hildine odsutnosti. Nakon što se vratila u kokošinjac, koka Hilda kao intradijegetička homodijegetička pripovjedačica pripovijeda hipodijegetičku priču o svojim putovanjima odgovarajući na brojna pitanja svojih prijateljica (pa time i čitatelja slikovnice) kao i na vlastita pitanja postavljena si u prvoj slikovnici. Imajući na umu verbalni i vizualni diskurs prve slikovnice „Putovanje tete Hilde”: Hildino kretanje na put kao i sam put, zatim posredno spominjanje Hilde u obama, a posebice u vizualnom diskursu slikovnice „Mačke” (2016): Hilda na gusarskom brodu, slike otoka s tri palme, gusarskog broda i oluje, te ponavljanje ovih elemenata priče u obama diskursima slikovnice „Hildin povratak u kokošinjac” – može se zaključiti da je ova potonja slikovnica svojevrsni zrcalni odraz slikovnice „Putovanje tete Hilde”. Ujedno, uz Hildinu neposlanu razglednicu i kartu svijeta kao poveznice prve (2015) i zasad posljednje slikovnice (2018), prisutne u obama diskursima ovih slikovnica, sve tri slikovnice pri tom čine cjelinu u verbalnom i vizualnom diskursu odnosno pripovijedaju jednu koherentnu priču – onu o koki Hildi, njezinom putovanju i povratku kući (u kokošinjac). Priča slikovnice „Hildin povratak u kokošinjac” završava međutim otvornim krajem: koka Hilda pokušala je prijateljicama, kao intradijegetička homodijegetička pripovjedačica, pripovijedati još jednu hipodijegetičku priču – o plivanju u rijeci Limpopo¹² (što je bila njezina najveća želja zbog koje je krenula na put u

¹² Motiv rijeke Limpopo u autorskim slikovnicama Pike Vončine moguće je interpretirati i kao poveznicu s pričom *Slonić*, iz zbirke *Istinite priče* (*Just so stories*, 1902) engleskog književnika Rudyarda Kiplinga (1865. – 1936.). U ovoj priči Kipling opisuje rijeku Limpopo kao veliku sivkastozelenu mutnu rijeku što je sva obrubljena eukaliptima (prema Kipling 1987), izvorno: „the great grey-green, greasy Limpopo River, all set about with fever-trees” (Kipling 1994: 45). Kiplingova priča *Slonić* sadrži nekoliko dodirnih elemenata s autorskim slikovnicama Pike Vončine. Priče oboje autora žanrovski pripadaju dječjeknjiževnoj animalistici. Vončinina junakinja znatiželjna je koka putnica – usp. „Teta Hilda je bila radoznala. Željela je znati sve o svemu” (Vončina 2015). „Ali najvažnije, Hilda je željela znati kako je to zaplivati u rijeci Limpopo” (Vončina 2018). U Kiplingovoj priči pojavljuje se lik

prvoj slikovnici). Uzela je neposlanu razglednicu, započela pripovijedati pa se prekinula primijetivši da su njezine prijateljice koke zaspale i najavila novu priču: *Ribe i ja u rijeci Limpopo (...) Ispričat ću im je sutra*. (Vončina 2018). Priča završava pripovijedanjem na ekstradijegetičkoj heterodijegetičkoj razini: uvrštavanjem neposlane razglednice u vizualni diskurs te pokušajem pripovijedanja nove priče sasvim određenog sadržaja u verbalnom diskursu, s ribicom iz rijeke Limpopo koju Hilda stavlja u krilo prije nego što zaspri, može se pretpostaviti da ekstradijegetički heterodijegetički pripovjedač priče u slikovnici „Hildin povratak u kokošinjac” najavljuje novu slikovnicu Pike Vončine u kojoj će likovi još jednom možda biti koka Hilda i njezine prijateljice.

6. Zaključak

Pripovjedne slikovnice Pike Vončine žanrovski pripadaju dječjeknjiževnoj animalistici odnosno pričama o životinjama prikazanim antropomorfno. Odabrane slikovnice, predstavljene u radu, analizirane su s obzirom na pripovjedne razine i na ulogu pripovjedača u verbalnim i vizualnim diskursima u posredovanju priča. Analiza polazi od pristupa slikovnici kao umjetničkom spoju riječi i slike, prisutnom u suvremenim znanstvenim istraživanjima slikovnice kao sastavnog dijela dječje književnosti. Pritom je naglasak na pristupu slikovnici kao pripovijedi koja posreduje istu priču dvama diskursima – verbalnim i vizualnim, za koji se zalaže autorica Smiljana Narančić Kovač. Rezultati analize pokazuju prožimanje verbalnih i vizualnih diskursa unutar pojedinih slikovnica kao i unutar više slikovnica što se ističe kao jedna od bitnih karakteristika stila autorskih pripovjednih slikovnica Pike Vončine. Česte su umetnute hipodijegetičke priče koje pripovijedaju pripovjedači na intradijegetičkim

slonića „punog nezasitljive radoznalosti” (Kipling 1987: 49) – također iznimno znatiželjnog putnika koji želi stići do rijeke Limpopo tražeći odgovore na svoja pitanja. Ujedno, Kipling je svoju zbirku priča ilustrirao crno-bijelim grafikama u stilu *art nouveau* (Tabak 1987: 84) poprativši ih opisima tiskanim kurzivom, čime je jezični diskurs poprimio obilježja slikovnog diskursa (Narančić Kovač 2015: 192), za razliku od teksta priče čiji su sastavni dio. Dožive li se ove ilustracije i njihovi opisi kao, uvjetno rečeno, slikovničke dvostranice, u njihovom se verbalnom diskursu nalazi ekstradijegetički heterodijegetički pripovjedač koji, opisujući rijeku Limpopo, koristi metalepsu da bi čitatelju pojasnio obilježja vizualnog diskursa: „Sve ono što se crni, obala je velike sivkastozelene mutne rijeke Limpopa (ali mi nije dopušteno da bojom oslikam te slike), a ono drvo što je nalik na bocu, sa zavijenim korijenjem i sa osam listova, jedan ti je od eukalipta što ondje rastu” (Kipling 1987: 52).

razinama te se pojavljuju primjeri višenišćanih pripovjednih sljedova koji posređuju istu priču unutar jedne ili više slikovnica.

U pripovjednim slikovnicama Pike Vončine mogu se prepoznati i pojedina postmodernistička obilježja hrvatske dječje književnosti kako ih interpretira Stjepan Hranjec, kao što su: jezične igre, zaigranost u formi, ironizacija i pripovijedanje izvan i pored autora. Ova obilježja proizlaze upravo iz prožimanja verbalnih i vizualnih diskursa slikovnica Pike Vončine te doprinose umjetničkom dojmu u cjelini. Zaključno, s obzirom na navedene karakteristike može se reći da je autorski opus pripovjednih slikovnica Pike Vončine iznimno važan doprinos umjetničkoj produkciji suvremene hrvatske dječje književnosti, posebno slikovnice.

Literatura

- Crnković, Milan (1980) *Dječja književnost: Priručnik za studente pedagoških akademija i nastavnike*, Školska knjiga, Zagreb.
- Crnković, Milan, Težak, Dubravka (2002) *Povijest hrvatske dječje književnosti od početaka do 1955. godine*, Znanje, Zagreb.
- Duda, Dean (1998) *Priča i putovanje, Hrvatski romantičarski putopis kao pripovjedni žanr*, Matica hrvatska, Zagreb.
- Grdešić, Maša (2015) *Uvod u naratologiju*, Leykam international d.o.o., Zagreb.
- Hameršak, Marijana, Zima, Dubravka (2015) *Uvod u dječju književnost*, Leykam international d.o.o., Zagreb.
- Haramija, Dragica, Batič, Janja (2013) *Poetika slikanice*, Podjetje za promociju kulture Franc – Franc, Murska Sobota.
- Hranjec, Stjepan (2009) „Postmodernizam u hrvatskoj dječjoj književnosti”, *Ogledi o dječjoj književnosti*, Alfa, Zagreb, 169–178.
- Javor, Ranka (2000) „Ilustriranje dječje knjige u Hrvatskoj – pregled najznačajnijih autora od 1951. godine do danas”, *Kakva je knjiga slikovnica*, Zbornik, ur. Ranka Javor, Zagreb, 39–52.
- Majhut, Berislav, Batinić, Štefka (2017) *Hrvatska slikovnica do 1945.*, Hrvatski školski muzej, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
- Narančić Kovač, Smiljana (2015) *Jedna priča – dva pripovjedača: Slikovnica kao pripovijed*, Artresor naklada, Zagreb.

Nikolajeva, Maria, Scott, Carole (2006) *How Picturebooks work*, Routledge, New York – London.

Tabak, Josip (1987) „Bilješka o piscu i djelu”, u: Kipling, Rudyard, *Kako je slon stekao surlu i druge pripovijesti*, Liber, Zagreb, 183–185.

Izvori

Hrvatski centar za dječju knjigu (2019) „Nagrada Ovca u kutiji”, Knjižnice grada Zagreba, <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/hrvatski-centar-za-djecju-knjigu/hrvatske-nagrade-za-djecju-knjigu-7431/ovca-u-kutiji-7443/7443>, posjet: 5. veljače 2019.

Kipling, Rudyard (1987) *Kako je slon stekao surlu i druge pripovijesti*, (s autorovim ilustracijama), s engleskoga preveo Iso Velikanović, stihove preveo Teodor Peičić, Liber, Zagreb.

Kipling, Rudyard (1994) *Just so stories*, Penguin books, London, UK.

Vončina, Pika (2009) *Emilija u Zemlji kotača*, Leykam international d.o.o., Zagreb.

Vončina, Pika (2012) *Emilijina vrlo neobična pustolovina*, Mala zvona d.o.o., Zagreb.

Vončina, Pika (2014) *4 priče iz Zečje zemlje*, Mala zvona d.o.o., Zagreb.

Vončina, Pika (2015) *Putovanje tete Hilde*, Mala zvona d.o.o., Zagreb.

Vončina, Pika (2016) *Mačke*, Mala zvona d.o.o., Zagreb.

Vončina, Pika (2018) *Hildin povratak u kokošinjac*, Mala zvona d.o.o., Zagreb.

SUMMARY

Maja Verdonik, Melita Mlikota

PIKA VONČINA'S NARRATIVE PICTURE BOOKS

This paper presents a selection of narrative picture books by the Croatian illustrator Pika Vončina, who appears in the role of both the author of the text and its illustrator. Picture books belong to the genre of children's animalistic literature and our interpretation is based on contemporary research into narrative picture books as pieces of art within children's literature, in which the same narrative is told through an interplay between the verbal and visual discourse. We apply Smiljana Narančić Kovač's approach to interpretation as well as the approaches of other authors. The picture books are analysed with regards to the narrative levels and the narrators' roles in both discourses. The results of the analysis indicate that Pika Vončina's picture books often comprise intradiegetic narrative levels on which heterodiegetic or homodiegetic narrators produce embedded hypodiegetic narratives. Some picture books contain multiple narrative sequences, which in some instances extend to several picture books. Along with the permeation of verbal and visual discourse, some picture books also display some of the postmodernist characteristics of children's literature as interpreted by Stjepan Hranjec, such as language games, playfulness with the form, irony, and narration outside of and beyond the author. Given the sometimes deprecating attitude towards picture books in general, Pika Vončina's opus of narrative picture books is an important contribution to the artistic production of contemporary Croatian picture books within Croatian children's literature.

Key words: *Pika Vončina; picture book; children's literature; postmodernism; narrative; animalistic children's literature*